

ERVARINGEN BIJ BOS- EN HEIDEBRANDBESTRIJDING

[432]

door

P. J. DROST

Wij hebben deze zomer zoveel op het gebied van bos- en heidebranden meegemaakt, dat ik goed meen te doen een en ander uiteen te zetten.

De wijze, waarop bos- en heidebranden worden bestreden heeft in de loop der jaren en vooral na de oorlog veel verbeteringen ondergaan. Vroeger werd bij blussingswerk bijna uitsluitend met schop of bats getracht het vuur met zand af te dekken of gebruik te maken van een berkentak om oplaaiende vlammen neer te slaan, terwijl van enige organisatie of hulpverlening nauwelijks sprake was.

Aanvankelijk zorgde de particuliere bosbezitter of -beheerder voor een zo eenvoudig mogelijke organisatie op eigen terrein, waar dan uit voorzorg de wegen brandvrij werden gehouden en de loofhoutsingels geplagd. Op een hoogte in het terrein werd een klimpaal of kleine brandtoren geplaatst. Het was dan mogelijk het terrein geheel of ten dele te overzien en opstijgende rook tijdig waar te nemen. Tijdens droge brandgevaarlijke dagen werd „brandwacht“ gelopen en bij het ontdekken van vuur hoorde men het monotone geluid van de brandhoorn.

Op de heidevelden zwierf nog de scheper met zijn hond en de kudde schapen en werd zonder enige vergunning uitgeleefde heide afgebrand. Meermalen sloeg het vuur vanuit de heide over in bossen of beplantingen en gingen soms veelbelovende houtopstanden te gronde.

Er is veel in de loop der jaren veranderd. De oppervlakte bos is uitgebreid. Vele wegen en fietspaden zijn aangelegd of verbeterd en duizenden vakantiegangers en toeristen met fietsen, brommers of auto's en touringcars bezoeken onze bosgebieden.

De Veluwe, waarover ik hier in het bijzonder schrijf, is wel een der meest bezochte gebieden in ons land. De maanden mei, juni en juli van dit jaar kenmerkten zich als droge maanden met dagen met felle zon en soms krachtige wind, zodat een toenemend gevaar voor bos- of heidebrand ontstond. De brandtorens waren bijna alle dagen volledig bezet en op de kaart aan de Centrale Meldingspost te Apeldoorn brandden diensgevolge een groot deel van de dag de lichtjes, die op de plaats van de torens zijn aangebracht. Elke toren is genummerd en heeft een telefoon en peilroos. Ook het telefoonnummer wordt verlicht naast de kaart aangegeven. Er behoeft nimmer naar een telefoonnummer te worden gevraagd of gezocht. Bij elke brandmelding is het toch van het grootste belang snel te kunnen handelen.

Is met behulp van meldingen van andere toren(s) de juiste plaats van de brand vastgesteld, dan worden de dichtst nabijzijnde bosbrandweergroepen ingeschakeld. De oproep geschiedt telefonisch en op de kaart worden deze groepen met een gekleurd lampje aangegeven, waarbij tevens het telefoonnummer wordt verlicht. Men ziet dus duidelijk op de kaart welke groepen zijn uitgerukt.

Het is nu de taak van de commandant van de meldingspost om uit te maken of nog meer moet worden ingezet. Aan de rookontwikkeling, die men op de torens waarneemt — licht of donker gekleurde rook — kan men zich een begrip vormen of het vuur fel brandt en of heide of naaldhout brandt. De nadere meldingen van de torens, direct na het constateren van rook, geven aanwijzingen, waarbij windrichting en kracht van de wind, alsook de vochtigheidsgraad van de atmosfeer een rol spelen.

Moet worden aangenomen, dat er sprake kan zijn van een ernstige brand, dan worden een of meer tankwagens ingezet en gaat tevens een commandowagen met mobilifooninstallatie naar het bedreigde terrein. Ter plaatse kan de bemanning van dit voertuig — de Landrover bewees op de Veluwe zeer goede diensten — de brand verkennen en onmiddellijk met de ingebouwde radio-apparatuur berichten vanaf het terrein doorgeven naar de meldingspost. Wanneer dit contact er eenmaal is, kan verder gehandeld worden en bijvoorbeeld vanuit de centrale post militaire hulp worden opgeroepen en zo nodig hulp van een vliegtuig.

Bij een aantal nogal omvangrijke branden is het wel gebleken, dat de hulp van de militairen van grote betekenis is. Zij beschikken over een groot aantal manschappen met velerlei materieel, zoals schoppen, vuurdovers, tankwagens en zelfs bulldozers. Het spreekt vanzelf, dat de bevelvoerders van de bosbrandweer, die bij grotere branden de leiding geven, mensen zijn, die het terrein ter plaatse goed kennen. Zij immers moeten aangeven, waar en hoe moet worden geblust.

De hulp van een vliegtuig bleek van onschatbare waarde, vooral wanneer bij soms telkens draaiende wind wijzigingen in het blussingswerk noodzakelijk waren. Ook het vliegtuig is voorzien van een apparatuur, waardoor het mogelijk is vanaf de centrale post met de vlieger te spreken en berichten door te geven, die dan weer naar de commandowagen kunnen worden overgebracht. Het bleek ook mogelijk rechtstreeks vanuit het vliegtuig met de commandowagen in het terrein verbinding aan te brengen.

Het gebruik maken van de hulp van een vliegtuig is nog voor verbeteringen vatbaar. Zo was het deze zomer op de Veluwe voor de vlieger wel moeilijk de aanwezige tankwagens bij een brand te onderscheiden. Het is namelijk voorgekomen, dat een tankwagen door het vuur dreigde te worden ingesloten. Een bepaald kenteken of nummer boven op de tank vanuit de lucht te zien, zou de vlieger van grote dienst kunnen zijn.

Merkwaardig was ook de ontdekking van een vlieger, die, slechts enige minuten na het eerste alarm boven het brandende bos gekomen, de kwaadwillige een tweede en derde brand zag stichten. Toen de boosdoener het vliegtuig opmerkte verdween hij in het dichte hout.

Gedurende de periode, waarin veel branden en branden in zeer verschillend terrein en onder uiteenlopende omstandigheden, moesten worden geblust, valt het volgende te constateren:

- a. Een centrale leiding is van het grootste belang, doch moet worden gesteund door geregelde mededelingen omtrent het verloop van de brand in het terrein. Door het snelle uitrukken van een commandowagen met mobilifoon en een latere goede verkenning van het terrein is het mogelijk een nog klein vuur in de aanvang te stuiten. Alleen de centrale leiding moet groepen inzetten of tankwagens doen uitrukken, militaire- of vliegtuighulp aanvragen. Deze leiding heeft immers het

- overzicht van hetgeen in het gehele gebied gaande is en weet waar mensen en materieel zijn of kunnen worden opgeroepen.
- b. Een topografische overzichtskaart op de meldingspost is onmisbaar, vooral wanneer daarbij de torens, groepen enz. zijn aangegeven en de telefoonnummers zijn vermeld.
 - c. Brandtorens vormen de onmisbare schakel bij de plaatsbepaling en latere meldingen.
 - d. Door het flink nat spuiten met water van een strook heide of bos langs een zandweg kan men met een tankwagen meer bereiken dan met een groep mensen. Een tankwagen van 4000 L. inhoud kan ongeveer een klein half uur flink spuiten.
 - e. Een innige samenwerking is nodig tussen, enerzijds de bosbrandweerlieden, die het terrein en de omstandigheden ter plaatse kennen, anderzijds de huisbrandweer, die beschikt over materieel met moderne apparatuur en bediening.
 - f. Hulp van militairen met materieel is bij ernstige branden onmisbaar, evenals de hulp van een vliegtuig, dat vanuit de lucht aanwijzingen kan geven.

Tijdens de droge periode van dit jaar werd de Veluwe bosbrandweer rond 300 maal gealarmeerd. Vele branden konden gelukkig in de aanvang worden geblust. In een paar gevallen was sprake van branden van ernstige aard. Er is dit jaar veel van de mannen, die leiding moesten geven, geëist, alsook van de militairen, die soms 's nachts bleven waken.

Er is echter ook veel ervaring opgedaan. Ongetwijfeld zal uit deze ervaringen lering worden getrokken voor de uitbouw en de vervolmaking van de bosbrandweerorganisatie, die zich ten doel stelt ons bos en recreatieterrein te beschermen.

N.B. Door het Staatsbosbeheer werden enige voorlopige gegevens tot en met juli 1959 aan de pers verstrekt, er ging tot 1 augustus 2612 ha bos en heide in vlammen op, waarvan 492 ha naaldhoutbos, 45 ha loofhout 550 ha heide met vliegdennen en de rest, 1525 ha, was heide en ruigte.

Ofschoon ook augustus en september nog zeer droog waren en er derhalve nog veel méér bos door brand is vernield, zij ter vergelijking nog gegeven, naast het dit jaar verloren bos tot 1 augustus 1959 van 537 ha, dat in het brandrampjaar 1929 aan bos is verbrand 1675 ha in de jaren 1932, 1934 en 1938 ruim 400 ha, in het oorlogsjaar 1940 aan ha 725 waarvan echer meer dan 500 ha door oorlogshandelingen. In 1941 zelfs 950 ha, in 1942 650, in 1943 400 ha, in 1944 550 ha, in 1946 450, in het droge 1947 575 ha, daarna veel minder tot in 1954 weer 475 ha. Na 1955 ontbreken de gegevens, die sedert 1923 te vinden zijn in de bosbrandrapporten door de Nederlandse Heidemaatschappij gepubliceerd in het tijdschrift van deze instelling en na de oorlog in haar reeks mededelingen nrs. 4, 6, 12, 17 en 23. Deze publicaties geschieden met medewerking van het Staatsbosbeheer. Het is wel zeer gewenst, dat de goed begonnen reeks weer eens wordt gecompleteerd en voortgezet. Ook wat de oorzaken en geschatte schade betreft.

Red. Secr.